

مدل ساختار مفهومی درس «اصول طراحی معماری مشارکتی» (درس پیشنهادی کارشناسی معماری)

نگار مهر دانا، پروفسور مدافع^۱

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۴

تاریخ دریافت: ۸۹/۶/۱۷

چکیده:

از اساسی‌ترین اهداف طراحی معماری، تولید کلیدی برای پاسخگویی به نیازهای انسانی اعم از کار، اسکان، فراغت و ارتباطات می‌باشد. علاوه بر این، تنوع کاربری، گوناگونی افراد (در عین وحدت) و ویژگی‌های رفتاری اختصاصی هر فرد و همچنین شرایط مکانی و زمانی خاص هر پروژه، توجه به خواسته‌ها، دیدگاهها و نظرات بهره‌بردار را بر اهمیت می‌نماید. در میان مجموعه دروس آموزش طراحی معماری توجه به اقلیم، تکنیک‌های ساخت و ساز، پستر جغرافیایی طرح، روابط خارجی و داخلی و همچنین گونه‌های طراحی، عنوان گردیده اما به مقوله مهارت ارتباط‌گیری و نیاز سنجی بهره‌بردار، علوم مرتبط با این امر و تکنیک‌های مناسب آن بسیار کم‌رنگ و در حد اشاراتی جزئی بسنده شده است. لذا برداشتن به دروس «اصول طراحی معماری مشارکتی» ضروری و حیاتی به نظر رسیده و چه بسا بسیاری از نامطلوبیت‌های فضایی را جبران و بهره‌وری فضایی را ارتقاء می‌دهد. این کنکاش در راستای نیل به چارچوب مفهومی این درس بوده که در پی آن اهداف تجربی و نظری آموزشی (سیلابس‌ها) و غایت‌های پرورشی (تکنیک‌های چند مرحله‌ای) نیز حاصل می‌گردد. این پژوهش از حیث هدف بنیادی و از نظر جمع‌آوری اطلاعات از شاخه پیمایشی و همبستگی است و جمع‌آوری اطلاعات توسط پرسش‌نامه بسته پاسخ صورت می‌پذیرد، که بر روی ۱۷۵ نفر از کارفرمایان بخش دولتی و خصوصی در موضوعات ائینه عمومی، اداری و مسکونی اجرا گردیده و روش نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری در دسترس می‌باشد. نتایج پژوهش می‌تواند در ۲ واحد نظری - عملی و با بیش‌نیاز دروس مقدمات طراحی معماری ۱ و ۲، روش تحقیق، مبانی نظری معماری و طراحی معماری ۱ و ۲ ارائه گردد.

کلمات کلیدی:

درس آموزش مشارکت - مدل (چارچوب) مفهومی - غایت‌های پرورشی (تکنیک‌ها) - اهداف آموزشی (سیلابس‌ها).

۱- مقدمه

پس باتوجه هب شرایط معاصر و در جهت شناخت ریشه‌های موضوع می‌توان بی برد که عوامل دخیل در این پدیده بسیار متنوع بوده و تدوین روشها و رویکردهای در خور، مطالعات چند جانبه‌ای را می‌طلبد لذا لازم است با طی فرایندی گام به گام، با بررسی زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی موضوع و عوامل موثر در ایجاد فرهنگ مشارکتی - شناخت انواع روشهای مدیریت متناسب و پی آمد آن دیدگاهها و نظریات موجود در خصوص طراحی معماری مشارکتی - تفکیک و شناخت دیدگاهها در باره جایگاه قطبهای طراحی، می‌توان متخبرها و مولفه‌های تاثیرگذار بر فرایند طراحی مشارکتی را نمایان ساخته و بر این اساس ضمن شناخت عاملهای بنیادین به طرح مدلی (چارچوب مفهومی) متناسب با مقوله نایل گردید.

۲- اهمیت و ضرورت

از آنجائیکه معماران پس از تربیت و پرورش حرفه‌ای، می‌بایست به طراحی برای افراد غیرمعمار و یا غیرتحصیل کرده در جامعه نیز اقدام نمایند و این افراد از نظر اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در سطوح متفاوتی می‌باشند، لذا ضرورت پرداختن به مقوله یاد شده در جهت برقراری ارتباط با این افراد یکی از مهمترین نکات در موفقیت طراحی می‌باشند (یوسف زمانی، ۱۳۸۸: ۲۲۵).

ریشه و دیرینه این امر را در روشهای طراحی سنتی، با وجود معماری از بطن جامعه، هم سو و هم سنخ با بهره بردار می‌توان یافت و با این متد بوده که افزایش کنترل بهره برداران صورت گرفته و به کاهش اعمال نظرات شخصی طراحان می‌انجامید (عینی فر، ۱۳۸۲: ۴۹). در تحولات جهانی نگرش به کارفرما و چگونگی مشارکت وی در فرایند طراحی موجبات تولد دیدگاههایی گشته و آموزش دانشگاهی این پدیده را ضروری می‌نماید تا ضمن توجه به اهمیت این پدیده حرفه‌ای - اجتماعی، محورهای ذیل نیز مورد بررسی و تفحص قرار گیرند.

۱- سیر آموزش معماری از نظام فرد استاد و شاگردی سنتی به مدرن و کمربند شدن مقوله مشارکت بهره بردار در فرایند آموزش طراحی (تدیمی، ۱۳۸۳: ۷۶).

۲- تنوع فضاها در جوامع امروزی جهت فعالیتهای فردی، اجتماعی (اسکان، کار و حرفه، تفریح، تعاملات، ورزش، بهداشت و درمان و امور فرهنگی).

۳- وسعت دامنه بهره دهی فضایی از نیازهای صرفاً جسمانی و فیزیولوژیکی انسان تا نیازهای کمال گرای روانی و روحانی وی (مازلو، ۱۳۶۷: ۲۵).

۴- جلوگیری از رشد خود محور بینی طراح (اکرم، جیمز، لنگ جان، ۱۹۶۹) و افتادن در دام مدرگرایی‌های سلیقمای (لنگ، ۱۳۸۱: ۱۸۰).

۵- حفظ و ارتقاء جایگاه قطبهای طراحی (طراح و بهره بردار) و توجه به حقوق هر قطب و کانالیزه شدن دخالت افراد در حیطه‌های مربوط (لاسن، ۲۰۰۳: ۱۰۵). (یا توجه به وجود عناصری چون کارفرمای غیربهره بردار - مدیران کلان و سرمایه گذاران و...)

۶- آگاهی دهی و آموزش دانشجویان در راستای فرهنگ سازی اجتماعی.

۷- فرهنگ سازی اجتماعی در راستای شناخت از خود، نیاز سنجی، ابراز نظر، تشریح رفتارها و شکل گیری کالدهای متناسب با آن و دفع خود سانسوری، در تکمیل انقلاب اجتماعی قرن بیستم و گرایش مجدد به انسان (طایقی، ۱۳۸۰: ۲۱۴) و ارتقاء سرمایه اجتماعی (قبادی، ۱۳۸۱: ۳۲).

۸- ایجاد پایداری اجتماعی و بهره‌وری به وسیله تولید فضاهای متناسب.

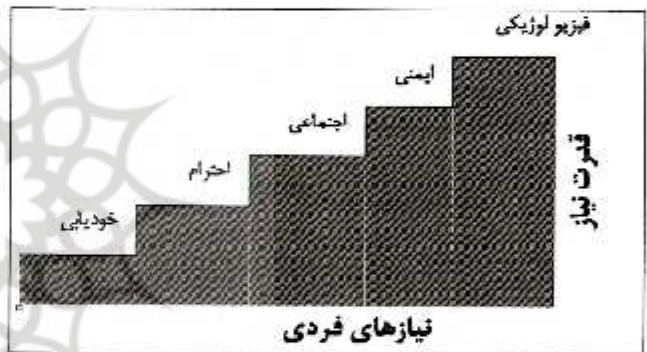
۳- گام به گام از فرهنگ مشارکتی تا مشارکت در فرایند طراحی معماری

همانگونه که بیان شد برای شناخت زیر ساخت و دیرینه مشارکت در طراحی و نیل به مولفه‌هایی برای تولید ابزار پژوهش و همچنین استخراج اهداف نظری آموزش، مراتبی به شرح ذیل در مطالعات و مبانی نظری پژوهش ضروری به نظر می‌رسد.

اجتماعی بودن انسان از ویژگیهای متمایز کننده او از سایر جانداران بوده و مشارکت ارادی و با تفکر، در برابر مشارکت‌های غریزی سایر جانداران، که پدیده‌های اجتماعی است نیز خاص اوست، بطوریکه بدون مشارکت شاید ادامه حیات انسانها میسر نمی‌گردید مشارکت واقعی امری دو سویه (چند سویه)، اختیاری، آگاهانه و با حفظ جایگاه خود و دیگران بوده که متناسب با نیازهای انسانی و اهداف مشارکت می‌تواند بسیار متفاوت و در مراتب مختلفی صورت پذیرد (رهورد، ۱۳۸۵: ۱۱۷).

بر اساس نظریات مازلو (۱۹۶۸)، این مراتب متناسب با غالب بودن نیازهای انسانی در فرد (نیازهای فیزیولوژیکی ایمنی - اجتماعی - احترام و خودیابی) متفاوت بوده و در یک رابطه یک به یک، با انواعی از مراتب مشارکت منطبق می‌باشد (مازلو، ۱۳۶۷: ۲۵). (نمودار ۱)

هدف فرایند طراحی معماری (در مقام یکی از نیازهای حیاتی انسان) تأمین نیازهای مذکور بوده که لازمه آن مشارکت میان عوامل دست اندر کار و بهره بردار می‌باشد، اهمیت این پدیده تا آنجاست که تفاوت میان دیدگاههای نظریه پردازان معماری در خصوص نگرش به نقش مردم و میزان اعتقاد به جایگاه مشارکت بهره بردار در طرح معماری نظریات متفاوتی را ایجاد نموده است (لنگ، ۱۳۸۱: ۱۵۶). (نمودار ۲)

نمودار ۱: سلسله مراتب نیازهای مازلو (رهورد، ۱۳۸۵: ۱۱۷)

نمودار ۲- رابطه بین درجات مشارکت و نظرها

سابقه این پدیده در طراحی امری ضروری بوده که از انتخاب بسنر، نحوه استقرار و انتخاب مصالح تا طرح فضا و ساخت آن وقوع می‌یافت اما در شرایط کنونی حاکم بر جامعه، با توجه به روابط اجتماعی انسانها و همچنین وجود متخصصین تحصیل کرده طراحی و عوامل دیگر دخیل در ساخت و ساز و سرمایه گذاری، مشارکت بهره بردار نیازمند بازشناخت وبه روز رسانی می‌باشد.

آموزش طراحی و ساخت ایمنه و ارتباطگیری دو قطب طراحی (کارفرما و طراح)، در جامعه سنتی ایران در سالهای پیش از آموزش آکادمیک معماری، در قالب نظام فرد به فرد یا استاد و شاگردی صورت می‌پذیرفت (طایقی، ۱۳۸۰: ۲۱۴). که در این رویکرد توجه به کارفرما و نظرات وی از بنیادیترین اصول بود. اما با تاسیس اولین هنر کده ایران که با الگوپردازی مستقیم از مدرسه هنرهای زیبا پاریس شکل گرفت، ناخود آگاه آموزش معماری با شیوه‌ای جدید به مسیری کاملاً متفاوت با آنچه که تاکنون اتفاق افتاده بود، سوق داده شد (سیفیان، ۱۳۸۰: ۳).

و تفکر تعاملی) رشد نموده و گرایش به طراحی مشارکتی رونق بیشتری یافت. پس توقع آنست که نقش بهره بردار در فرآیند طراحی نهادینه گشته و متناسب با شرایط زمان و مکان، این عنصر موثر در کنار طراح، جایگاه واقعی و متناسب خود را بیابد (محمودی، ۱۳۸۴: ۴۴).

با عمیق تر شدن موضوع مشارکت در طراحی، رویکردهای مختلفی از جنبه‌های سیاسی، جامعه شناسی و روانشناسی نیز بر آن متصور گشت. از جنبه کارکرد سیاسی، چون مشارکت وابسته به تصمیم‌هایی است که به زندگی مربوط می‌شود (کراس، ۱۹۷۲: ۱۸). از منظر کارکرد اجتماعی چون به رفتارهای اجتماعی، مشارکت وابسته است و از پیوندهای اجتماعی، فرهنگی، شغلی و اقتصادی تأثیر می‌گیرد (مصطفی، ۲۰۰۴: ۲۸) و از منظر کارکرد روانشناسانه، چون موضوع طراحی معماری جمعی و احساس جمعی خاص از طرحی مشارکتی، بعنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم روانشناسی محیط منظور می‌گردد (ایبید، ۱۹۹۹: ۴۸).

۳-۴. تأثیر برداری در خصوص جایگاه بهره‌بردار در فرآیند طراحی (مشارکتی)

در برخورد با نقش، جایگاه، نحوه و میزان دخالت بهره‌بردار در فرآیند طراحی، نظریه پردازان دسته بندی‌های ویژه‌ای، بر اساس نسلهای مختلف روش طراحی (رتیل، ۱۹۷۳: ۷۲)، مراتب گوناگون در سابقه طراحی (لاسن، ۲۰۰۳: ۱۲۵) و الگوی مسئله طراحی (قدیمی، ۱۳۸۴: ۲۱) و... صورت داده‌اند.

الف: نسلهای مختلف:

۱- نسل اول (تحلیل - ترکیب): طراح نقش تعیین کننده داشته و با تکیه بر ساختار مرحله به مرحله، ملزم به مولفه‌های عینی است (برادینت، ۱۹۷۹: ۱۵).

۲- نسل دوم (روشهای مشارکتی): نقش طراح بعنوان تصمیم‌گیرنده اصلی زیر سوال رفته و تصمیمی طراحانه را امری جمعی یا مشارکت استقانی کنندگان می‌دانند (برادینت، ۱۹۷۹: ۱۵).

۳- نسل سوم (طرح‌های - آزمون): در این نسل نیز طراح تعیین کننده بوده و اعتقاد بر این است که انسان بواسطه طرحواره‌های ذهن خود جهان را ساخته و سپس به آن شناخت پیدا می‌کند (الکساندر، ۱۹۷۱: ۲۹).

لنگ (۱۹۸۷) و اوکرم (۱۹۶۹)، دسته‌بندی فوق را در دو گروه و بر اساس اتکاء صرف به نقش طراح (نسل اول) و بهره برداری از نظرات بهره‌بردار (نسل دوم) ارائه نموده‌اند.

ب: مراتب گوناگون در سابقه طراحی:

۱- تداوم تسلط نهادهای حرفه‌ای (محافظه کارانه): طراحان هم با بهره بردار و هم با سازنده بی‌ارتباط باقی مانده و در انتظار مشتری می‌مانند، و نهایتاً طرحی را آماده و از صحنه خارج می‌شوند.

۲- پایان حرفه‌گرایی (نقطه مقابل شیوه محافظه کارانه): طراح از موضع استقلال و قدرت خود دست می‌کشد و خود را نه رهبر بلکه جریان‌ساز و سخن‌گو می‌داند و در بی‌ارتباط مستقیم با بهره‌برداران است.

۳- راه میانه: در بین آن دو قرارداد شده و ضمن اینکه متخصصان حرفه‌ای صاحب صلاحیت باقی می‌مانند ولی سعی نموده تا استفاده کنندگان از طرح‌ها را در فرآیند طراحی درگیر کنند.

ج: الگوی تحلیل مسئله طراحی:

این تحلیل یا طراحی سه بعدی مدل می‌شود و مبتنی بر جست‌وجوی مولفه‌های مسئله طراحی، گستره موضوعی و کارکرد آنها خواهد بود و امکان پی‌ریزی سیستمی که ماهیت طراحی را در همه حالات آن درک نماید را فراهم می‌آورد. بطوریکه علاوه بر استفاده کننده و کارفرما، طرح و قانون‌گذار را نیز از نظر میزان انصاف‌پذیری در طراحی بررسی و محدودیت‌های طراحی (تلفروها و حوزه تأثیرگذاری) هر گروه را تحلیل می‌نماید و همچنین میزان تأثیر هر کدام (بویژه بهره‌بردار) را در قیود بنیادین، عملی، شکلی و نمادین بصورت الگویی نمایش می‌دهد. (نمودار ۳)

۱-۲. فرهنگ مشارکتی (بستر طراحی معماری مشارکتی و سرمایه اجتماعی)

عرصه فرهنگ وسیع‌ترین عرصه فعالیت انسانی است بطوریکه همه انسانها خواه ناخواه در این عرصه وارد شده، در آن حضور یافته، از آن اثر گرفته و بر آن اثر می‌گذارند. یکی از جلوه‌های اجتماعی که از نمودهای مستقیم فرهنگ می‌باشد، تعامل افراد است که مایه شکل‌گیری روابط و فرهنگ مشارکتی می‌باشد و با ارتقاء فرهنگ مشارکتی است که توزیع متوازن قدرت، تمرکز قوی بر استفاده کننده، رعایت اصول مردم سالاری، عامل صورت می‌پذیرد و نیز موازنه امور یاد شده با میزان بالای عزت نفس، خود باوری و آگاهی از توانمندیهای انسانی، از پتانسیل‌های یاز آن می‌باشد (فردرو، ۱۳۸۱: ۶).

در نهایت مشارکت می‌تواند حسن مسئولیت را افزایش داده و عامل شرکت‌ها را در فعالیت‌های گروهی گردد و با چنین پشت گرمی است که سرمایه اجتماعی حاصل می‌گردد (قبادی، ۱۳۸۱: ۴) و در نهایت این حرکت قطعاً تأثیر خود را در پیشبرد طراحی معماری مشارکتی در لایه‌های جامعه به تصویر خواهد کشید.

لازمه نهادینه شدن مشارکت در کلیه زمینه‌ها زوال استبدادگرایی است و تنها تلاش افراد پائین و بالا کارساز نمی‌باشد (هر چند که مسئولیت مدیران و دولتمندان بیشتر می‌نماید). در دوران معاصر با تقسیم کار اجتماعی، رشد فردگرایی و توسعه ارتباطات الکترونیکی این مقوله تضعیف گشته و بازبروری فرهنگ مشارکتی در راستای ارتقاء مقالات اجتماعی ضروری می‌باشد (بیج تولد، ۱۹۹۷: ۳۶).

۳-۳. مدیریت مشارکتی (مدیریت وضعیتی و اقتصادی)

هر چند مشارکت پدیده‌ای نو در مدیریت تلقی نشده و بررسی علمی آن بعد از انقلاب صنعتی آغاز گردیده اما این حرکت با بینایش نظریه‌های کلاسیک که بر ساختار، تخصص‌گرایی، عقلایی بودن و نظم تأکید می‌ورزند، افزایش یافته است، که بدلیل تضادهای موجود با روح و روان انسان در نظریه‌های فوق، جنبش نو کلاسیک شکل گرفته و توجه به انسان را سرلوحه خود قرار داده‌اند در نتیجه آنگاره‌های مدیریت مشارکتی بگونه‌ای فرآینده رشد مورد پذیرش مدیران و اندیشمندان حوزه مدیریت قرار گرفت (هنورد، ۱۳۸۵: ۶۲).

فیدلر (۱۹۶۷) در تکمیل نظریه‌های مختلف، نظریه اقتصاد را پیشنهاد نمود که بر این اساس سه متغیر وضعیتی، ساخت وظیفه، روابط رهبر و پیرو و قدرت مقام تعیین کننده، اثر بخشی هر سبک مدیریتی تشخیص داده شده است. به عبارتی، هنگامی که سبک رهبری با وضعیتی معین سازگار است، آن سبک اثربخشی و موثر بوده و برای اینکه مدیر بتواند اثر بخش عمل کند باید یاد بگیرد که چگونه عوامل محیطی را تشخیص داده و مدیریت مشارکتی را در وضعیت مناسب و مقتضی به کار گیرد (هرسی و بلانچارد، ۱۹۸۸: ۵۰).

بهره‌گیری از این تکنیک مدیریتی در فرآیند مشارکتی طراحی که واجد شرایط اقتصادی، اجتماعی، اقلیمی، فرهنگی، فردی و همچنین تکنولوژیکی متنوعی می‌باشد، بسیار کارا بوده و ضمن اینکه به نیازها و خواسته‌های بهره‌بردار توجه کافی و واقعی صورت می‌پذیرفت، طراح (مدیر پروژه) می‌تواند با رویکرد آموزشی و اصلاحی با بهره‌بردار برخورد نموده و هر آنچه که در خلق بهترین فضا مفید واقع می‌گردد، مورد سنجش و بررسی قرار گیرد.

۳-۳. مسیر تسکین‌گیری طراحی معماری مشارکتی

در سالهای ۱۹۷۰، که روشهای طرحی برگرفته از شیوه‌های عملی، شمایلی، قیاسی و منطقی بود (هیث، ۱۹۸۴: ۱۹)، ارتباط میان متخصصان و غیرمتخصصان با دیگران و پلان‌های غیرقابل فهم برای کاربران صورت می‌گرفت که با تحولات حاصل در اجتماع و شروع مباحث کاربردی، فرآیند و روشهای طراحی نیز تحت تأثیر شیوه‌های ارتباطی مدرن، برنامه‌های کامپیوتری و موضوعات مشارکتی، به سوی روشی سیستماتیک سوق داده شد و کاربری توانست در فرآیند شکل‌گیری شرکت نمایند (تیل، ۲۰۰۵: ۲۸). که متعاقب آن الگوهایی نظام مند (مبتنی بر رویکرد مرحله‌ای و منطقی) و محیط شناسانه (مبتنی بر انسان و محیط)

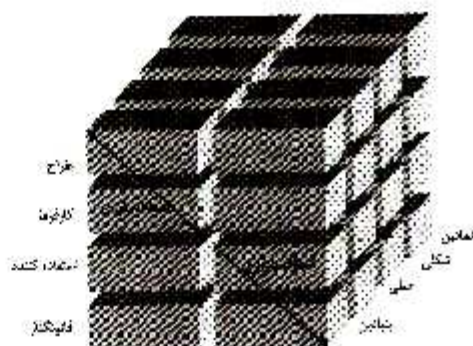

۳۰۰۴ - جنبه‌های آموزشی معماری

ریشه دایمی مفهومی و کارکردی هر کدام از عوامل استخراجی صورت گرفته و تصویر جامعی از این مفهیم پس از تمرینات متناسب تئوریک و عملیاتی حاصل می‌گردد.

۳-۴ - اصول مفروضات برشمارگش

با توجه به نگرش‌های نظریه پردازان طراحی معماری که عراطب گوناگونی را برای این فرایند مرتب می‌دانند، به طور کلی می‌توان در یک نگرش کلان مراتب پردازش و تصمیم‌گیری فرایند منطقی طراحی را شامل آنالیز، سنتز و ارزیابی در نظر گرفت و در نقش بهره بردار در این مراحل با توجه به رویکرد هر مرحله تأمل نمود (یوسف زمانی، ۱۳۸۹: ۱۶۵).

نمودار ۳-۴ نگری تکبیل شده مسئله طراحی (برایان لاروسن، ۲۰۰۳: ۱۶۵)

۵- روش‌شناسی تحقیق

۲۰۰۴ - روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق متناسب با اهداف پروژه در جهت استخراج مولفه‌های مؤثر، روش تحقیق پیمایشی (زمانه بانی ۲) بوده که با بهره‌گیری از آن، ساخت و تعیین روابطی و پایایی ابزار سنجش صورت می‌پذیرد و همچنین روش تحقیق هیستوگرامی بعنوان ابزاری در راستای تعیین رابطه میان دو یا چند متغیر در شرایط مورد مطالعه، بکار گرفته می‌شود.

۲-۴ - پژوهش و نمونه‌های آماری

جامعه آماری این پژوهش گروه‌های سه گانه از بهره برداران (خود کارفرما)، در نمونه‌هایی از تولیدات اینجه دولتی - تعاونی مسکن و انبوه سازی - تولیدات شخصی در شهر سنجش می‌باشند که به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردیده‌اند که در ۳ طیف می‌باشند: (جدول ۱)

الف: پروژه‌های در شروع و یا خین طراحی.

ب: پروژه‌های در مرحله اجراء و یا خاتمه اجراء.

ج: پروژه‌های در مرحله بهره برداری.

جدول ۱: گروه‌های جامعه و نمونه‌های آماری

مرحله	پروژه دولتی	تعاونی مسکن و انبوه سازی	تولیدات شخصی	جمع کل
مرحله طراحی	۳	۵	۲۵	۳۳
مرحله اجراء خاتمه سازی	۵	۱۵	۳۰	۵۰
مرحله بهره برداری	۱۷	۲۰	۴۵	۸۲
جمع کل	۲۵	۴۰	۱۰۰	۱۶۵

۳-۵ - تعیین حجم نمونه

برای برآورد حجم نمونه از فرمول: $n = \frac{q^2 \times Z^2}{e^2}$ استفاده می‌کنیم.

کواریانس ابزار تحقیق ۷۲۹ در شرایط ایده آل، ۷٪ سطح معنای داری در سطح ۹۵٪ اطمینان که حاصل آن ۱/۹۶ می‌شود. تفاوت میانگین جامعه از نمونه، ۴ از حداکثر نمره.

حاصل کسر (حجم نمونه) $n = ۱۷۵$ $n = \frac{۷۲۹ \times ۱/۹۶^2}{۴^2}$

در پژوهش حاضر ۱۰ نفر اکت آزمودنی وجود داشت (جدول ۲)

در تحلیل و جمع‌بندی این مطالب (نمودار ۳) می‌توان به نتایجی به شرح ذیل اشاره نمود:

۱- طراح در ایجاد محدودیت‌های درونی و بصورت انحصارپذیری این درصد بالا، و استفاده کننده در محدودیت‌های بیرونی بصورت انعطاف‌ناپذیر (با در صد پایین تر) نقش مهمی دارد.

۲ بهره بردار مسئول بیشتر بن محدودیت‌های بنیادین است و در ایجاد برخی محدودیت‌های نمادین نیز ممکن است دخیل باشد. در صورتیکه طراح مولد اصلی قیود شکلی و عملی است و در قیود نمادین نیز سهم دارد.

۳- مهم اینکه تألیف و تنظیم همه این محدودیت‌ها به هر وسیله به عهده طراح است (لاروسن، ۲۰۰۳: ۱۲۵-۱۰۵).

با بررسی‌های بعمل آمده می‌توان ادعا نمود که در بسیاری دیدگاه‌ها جای پای محکمی برای مشارکت بهره بردار در فرایند طراحی فراهم گشته است و اما شناخت دیدگاه، نظرات و ساختار ذهنی بهره بردار و تأثیرات متقابل مشارکت وی در شرایط محبسی، نیازمند علمی و عملیاتی شدن است تا عوامل و مولفه‌های مؤثر در شکل‌گیری آموزش مشارکت‌گیری را استخراج و دستبندی نموده و به موازات آن میزان و نحوه تأثیرات کلیه عوامل بر همدیگر و بر عامل نهایی مشارکت بپینه، در جامعه آماری را مشخص نمود.

۴- آموزش مشارکت‌گیری

با توجه به موارد مطروحه که ذال بر اهمیت مشارکت و نقش آن در دوام و قوام روابط اجتماعی، وجوه فرهنگی و فرایند طراحی است، پرورش افرادی حرفه‌ای، معتقد و مسلط بر مدیریت مشارکت جو و مجرب در اعمال این پدیده در شیوه‌هایی متناسب با پروژه‌ها و شرایط زمانی خاص، امری بنیادین می‌باشد، که با پرداختن به کاربردی کردن آموزشی این مقوله و تدوین دروسی در خصوص مشارکت و کارکردهای تخصصی طراحی ضروری می‌نماید.

پس درس مذکور تحت عنوان "مدل ساختار مفهومی درس اصول طراحی معماری مشارکتی" مشتمل بر مجموعه مفاهیم چهار گانه زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱-۴-۱ - آموزش بر مبنای مشارکتی

فرهنگ سازی و آموزش آکادمیک دانشجویان در ایجاد وثقوبت مهارت برنامه‌ریزی و هدفگذاری با بهره‌گیری از نقطه نظرات بهره بردار در فرایند طراحی که در راستای استفاده از دیدگاه‌های کارفرما در مراحل نیازسنجی و نظریاتی در طرح‌های اولیه و مراحل تکمیلی طرح با نیت تأمین سلامت روانی، جسمی در بهره برداری از فضا صورت می‌گیرد.

۱-۴-۲ - آموزش بر مبنای

استخراج عوامل و تعیین روابط حلی اثبات پذیر بر اساس تئوری‌های موجود و دانش متخصصین که در سیستم و جامعه اندازه‌گیری و با واقعیت میدانی آزمون می‌شود. ضمناً مقدار وزن روابط بین متغیرها و شدت و جهت آنها تشریح گشته و چگونگی‌ها نیز توصیف می‌شوند (صالح سلفی پور، ۱۳۸۸: ۱۲).

میزان باایی کن پرسش نامه به روش همبستگی نسبی میان سولات آلفای کرونیخ، $\alpha = 0.933$ بدست آمده و برای هر عامل نیز میزان آلفای کرونیخ به قرار زیر محاسبه گردید (یوسف زمانی، ۱۳۸۹: ۱۶۵).

- $\alpha F1 = 0.7014$
- $\alpha F2 = 0.6999$
- $\alpha F3 = 0.63$
- $\alpha F4 = 0.61$

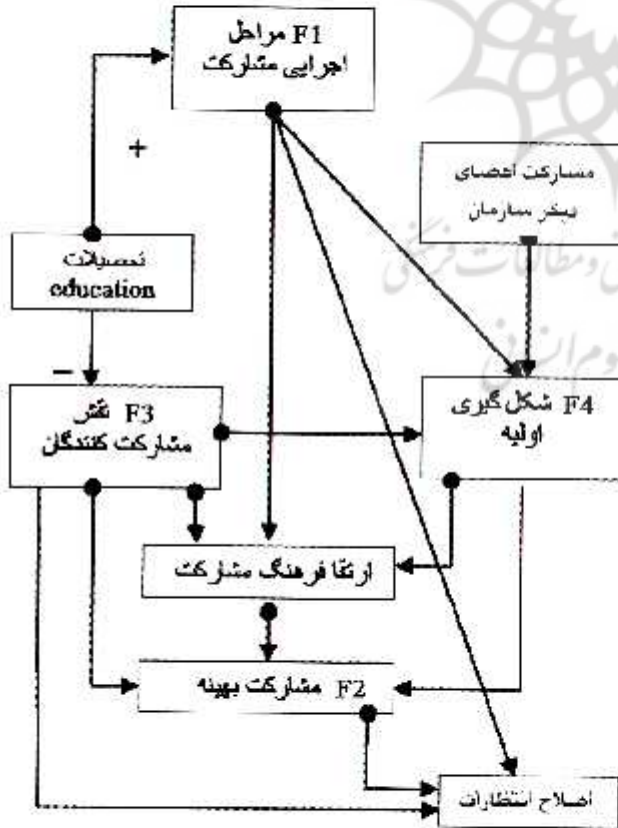
۶- نتیجه

عناصر تشکیل دهنده مدل فوق دو گروه می باشند: اهداف تجربی آموزش (عوامل اصلی F1 تا F4) برگرفته از محاسبات آماری. اهداف نظری آموزش (تحصیلات - مشارکت دیگر اعضا سازمان - ارتقاء فرهنگ مشارکت - اصلاح انتظارات) برگرفته از مطالعات و مبانی نظری پژوهش (مدل ۱)

علاوه بر مطالبی که در تحلیل ساختار مدل تشریح می گردد، می توان به نتایج دیگری نیز به شرح ذیل اشاره نمود: وجود عوامل دیگری غیر از تحصیلات که می توانند نقش حساسی همچون این عامل را در سیستم داشته باشند.

نقش محوری عامل فرهنگ که کنال عبور همه عوامل از آن می باشد، تمایز میان نقش عوامل اصلی (F1 تا F4)، بدینگونه که F1 نقش متغیر مستقل، F2 و F4 نقش متغیر میانجی و F3 نقش متغیر وابسته را دارد. جرابی اینکه مدل پس از شکل گیری مشارکت بهینه، به تعدیل توقعات ختم می گردد.

تحلیل چگونگی تأثیر هر دسته از سولات در شاخص شنن یک عامل. مدل روابط عوامل تجربی و نظری (مشارکت بهینه، مشارکت، نقش)

مدل ۱. مدل روابط عوامل تجربی و نظری

جدول ۲: تقسیمات جامعه آماری بر اساس اقتصاد و تعداد نمونه آماری (جدول ۱)

گروه	اقتصاد متوسط دولتی	تعداد
گروه A1	اقتصاد متوسط دولتی	۱۵ عدد
گروه A2	اقتصاد متوسط تعاونی مسکن و قنیه سازی	۳۰ عدد
گروه A3	اقتصاد متوسط تولیدات شخصی	۳۰ عدد
گروه B1	اقتصاد خوب دولتی	۳۰ عدد
گروه B2	اقتصاد خوب تعاونی مسکن و قنیه سازی	۲۵ عدد
گروه B3	اقتصاد خوب تولیدات شخصی	۲۵ عدد

۵-۴-۳- سازه سازه ابزار گرد آوری (جدول ۱)

برای گرد آوری اطلاعات مورد نیاز، از ابزار پرسش نامه بسته - پاسخ با ۵۴ سؤال استفاده شده که شواهد و مراحل تدوین و نهایی شدن آن به شرح زیر می باشد: ابتدا بر اساس مستندات کتابخانه ای، و شواهد محیطی، معیارهایی حاصل شده و به طرح سولاتی از متخصصین (با جهت گیری مناسب با پژوهش) اقدام تا مقولاتی در ۳ نپ آگاهی عمومی از مشارکت و تخصصی از مشارکت در طرح مسکن - سازو کار مشارکت - عوامل موثر بر مشارکت حاصل گردد. پس لازم است مراحل تبیین معیارها - نتجش اهداف معین - ارزش گذاری اهداف حاصله - استخراج مقولات (محتوی) انجام شده تا استخراج متغیرها و تدوین جدول هدف - محتوی (جدول ۳) و طراحی پرسش نامه مقدماتی، صورت پذیرد. (یوسف زمانی، ۱۳۸۹: ۱۶۵)

جدول ۳: هدف - محتوی

هدف	محتوی	آگاهی	مشارکت	عوامل موثر بر مشارکت
آگاهی مردم به مشارکت	عمومی			
آگاهی مردم به حقوق قانونی خود	تخصصی			
آشنایی بهره بردار با توانمندیهای طرح				
آشنایی بهره بردار با مشکلات معاصر در طراحی و ساخت				
آشنایی بهره بردار با امکانات ارائه و تخصم طرح				
تعوه پذیرش آگاهی جدید از سوی بهره بردار				
تمایل بهره بردار به مشارکت دیگران				
تعوه ارائه دوستها				
اصلاح و تغییرات تمایلات روحی و روانی در ماحصل طرح				
تحلیل و نیاز بهره بردار در رابطه با نوع برخورد طرح				
موقع بر سر راه مشارکت				
باورها (جنسی)				
ارزشها (چه باید کرد)				
هنجارها (چه انجام می شود)				
خلق و خوی و ویژگیهای قومی بهره بردار و تاثیرات بر مشارکت				
خلق و خوی و ویژگیهای قومی بهره بردار و تاثیرات بر طرح				

روایی پرسش نامه به صورت صوری و بصورت سازه مورد بررسی قرار گرفته که در روایی سازه از طریق تحلیل عامل، با روش مولفه های اصلی، چهار عامل شناسایی گردید:

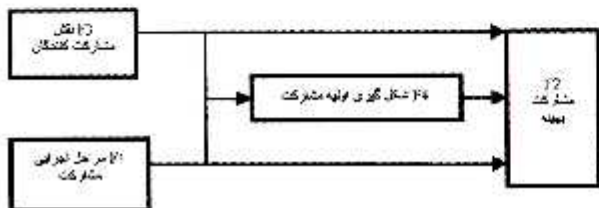
- (F1) - مراحل اجرای مشارکت
- (F2) - مشارکت بهینه
- (F3) - نقش مشارکت کنندگان
- (F4) - شکل گیری اولیه مشارکت

گردیده که بیانگر تکنیکهای آموزش می‌باشد و همچنین سیلابس‌های درس نیز استخراج شده که اهداف تجربی آموزش و اهداف نظری آموزش را در بر می‌گیرد.

الف- غایت‌های پرورشی (تکنیکهای چند مرحله‌ای)

این اهداف در برگزیده تکنیکهایی است که از کانهایی گوناگون مدل استخراج شده، عملیاتی و اجرایی شدن پژوهش وسیلابس‌های درسی (عوامل اصلی و نظری) مدل ساختار مفهومی درس اصول طراحی معماری مشارکتی را در بر می‌گیرد.

غایت پرورشی ۱

رابطه میان عوامل اصلی تجربی (عمیقت نقش عامل کلیدی F4)

*****

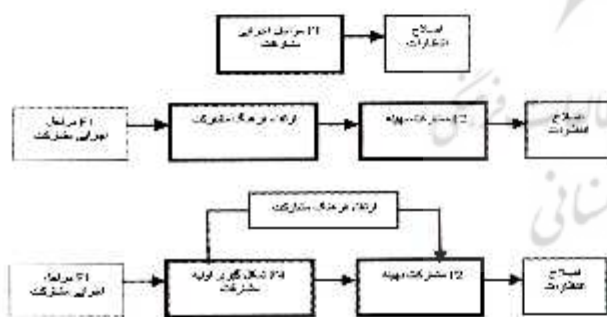

غایت پرورشی ۲

نقش عامل نظری فرهنگ و عوامل تجربی (F1، F2 و F3 و F4)

*****

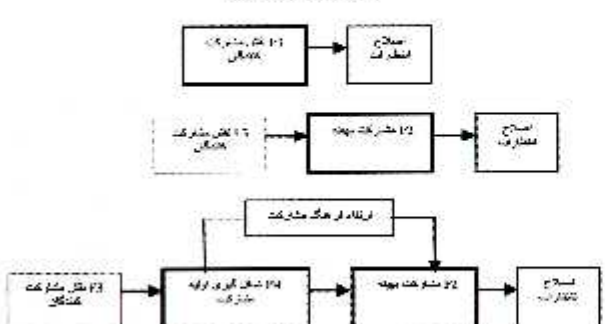
و در نگرش جرمن (در لایه‌های عمیق مدل) روابط میان کلیه عوامل اصلی تجربی و نظری نشان داده می‌شود که عبارتند از:

غایت پرورشی ۳

تکنیک‌های روابط F1 تا اصلاح انتظارات

*****

با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان دریافت که تحصیلات می‌تواند بر نقش مشارکت کنندگان تأثیر منفی داشته و موجب برهم زدن نقش مشارکت کنندگان گردد. در یک فرآیند طراحی معماری مشارکت کنندگان عبارتند از طراح و بهره‌بردار، مبرهن است که در این فرآیند هدایت این مشارکت توسط طراح صورت می‌پذیرد اما در صورتیکه نقش مشارکت کنندگان تغییر یابد هدایت فرآیند مشارکت توسط کارفرما رخ می‌دهد و این فرآیند موجب کاهش مشارکت بهینه (موضوع تعدیل توقعات) می‌گردد.

اما از سوی دیگر تحصیلات باعث بهبود مراحل اجرایی مشارکت گردیده و در نتیجه موجب شکل‌گیری اولیه مشارکت می‌شود که این فرآیند به نوبه خود بر مشارکت بهینه (اصلاح انتظارات) تأثیری مثبت دارد.

بهبود مراحل اجرایی مشارکت علاوه بر اینکه مستقیماً بر شکل‌گیری اولیه مشارکت تأثیر گذار بوده به طور غیرمستقیم و با میانجیگری شکل‌گیری اولیه مشارکت موجب مشارکت بهینه می‌گردد.

همینطور بهبود مراحل اجرایی مشارکت بر ارتقاء فرهنگ مشارکت تأثیر گذاشته و مشارکت بهینه را متاثر می‌سازد. ارتقاء مشارکت بهینه به همراه بهبود عوامل اجرایی مشارکت سبب اصلاح انتظارات طراح و کارفرما می‌شود.

نقش مشارکت کنندگان به شرط آنکه مناسب تعریف گردد (یعنی فرآیند طراحی توسط طراح هدایت گردد) از یک سو بر شکل‌گیری اولیه مشارکت و از سوی دیگر بر ارتقاء فرهنگ مشارکت و نیز از جهتی، بر مشارکت بهینه و بر اصلاح انتظارات موثر است.

نقش مشارکت کنندگان علاوه بر اینکه به‌طور مستقیم بر مشارکت بهینه تأثیر دارد و بر بهبود آن می‌افزاید از یک سو با میانجیگری شکل‌گیری اولیه مشارکت و از سوی دیگر با ارتقاء فرهنگ مشارکت نیز بر مشارکت بهینه می‌افزاید.

نقش مشارکت کنندگان علاوه بر اینکه بر اصلاح انتظارات موثر می‌افتد و موجب ارتقاء آن می‌شود با میانجیگری مشارکت بهینه نیز انتظارات را اصلاح نموده و موجب تعدیل آن می‌گردد.

در صورتیکه مشارکت اعضاء دیگر سازمان یا همکاری طراح بهبود یابد این فرآیند موجب اصلاح و بهبود شکل‌گیری اولیه مشارکت می‌شود. ارتقاء شکل‌گیری اولیه مشارکت از یک سو بر مشارکت بهینه تأثیر دارد و از سوی دیگر ارتقاء فرهنگ مشارکت را نیز به همراه دارد.

به‌طور کلی مشارکت بهینه به همراه اصلاح نقش مشارکت کنندگان و ارتقاء مراحل اجرایی مشارکت و شکل‌گیری منطقی مراحل اولیه مشارکت، موجب اصلاح انتظارات می‌گردد. یعنی از یک سو ارتقاء تعریف فضایی از سوی بهره‌برداران را موجب می‌گردد و از سوی دیگر عامل توجه به نیازهای روانی-عاطفی آنان از طرف طراح می‌شود.

بنابراین اصلاح انتظارات موجب ارتقاء بهره‌وری طراحی گشته و می‌تواند اهداف کل مراحل پیشین مدل را در برگیرد بدین طریق که بویژه با شروع مناسب و پدیدار (نقش‌پذیری قطبها و شرکت فعالان کلبه بهره‌برداران در مراحل اجرایی مشارکت) و با طی فرآیند مرحله‌ای طراحی و اصلاح دیدگاه طراح و درک متقابل بین کارفرما و طراح، ضمن اینکه فرهنگ مشارکت (رفتن نگرش - ترویج) ارتقاء می‌یابد، رشد بهره‌وری طراحی نیز حاصل می‌گردد (یوسف زمانی، ۱۳۸۹: ۱۶۸).

۳-۴- برآیند، گیتی مدل

مطابق اطلاعات مدل، مقدار به دست آمده شاخص برازندگی $XY=3/993$ ، $RMSEA=0/000$ و $CFI=1$ ، $df=7/001$ ، $df=XY/993$ ، $p=0/41$ است که با توجه به توضیحات فصل سوم در مورد آزمون‌های برازش مدل، بیانگر برازش خوب مدل بدست آمده است. به عبارت دیگر، مدل به دست آمده با واقعیت جامعه منطبق می‌باشد و تفاوتی و مغایرتی با آن ندارد.

۳-۴- محسنا و نریمه گیتی

پس از مدل‌یابی و استخراج کلیه عوامل و میزان تأثیرات آنها بر یکدیگر و ماحصل مدل (اصلاح انتظارات)، غایت‌های پرورشی سر فصل نیز حاصل

- ارتقاء فرهنگ مشارکت: فرهنگ در برگیرنده کلیه اعتقادات- رفتارها- روابط و شاخصه‌های معنوی و مادی هر جامعه می‌باشد که می‌تواند از بسیاری عوامل اثرپذیر و بایر آنها اثر گذار باشد. در سیکل و چرخه مشارکت این عامل نظری علاوه بر اینکه خود از فرایند مشارکت، (از منظر اجتماعی و معماری) اثر می‌پذیرد می‌تواند در مراتب بعدی و گونه‌های مشابه دیگر نیز بازخورد داشته و عاملی نامرئی برای تکمیل سیکل بشمار رود.

- اصلاح انتظارات: در پس زمینه فکری هر فرد ایده آل‌هایی شکل گرفته و قطعاً بر تحقق آنها نیز اصرار دارد اما اینکه واقعیت‌های مکانی و زمانی، تحقق چه میزان از آنها را فراهم می‌آورد، یکی از رویکردهای مدل می‌باشد. طراحی معماری نیز از این امر مستثنی نبوده و در پدو شروع، بهره بردارو تاحدی طراح نیز) به دلیل تجارب ناشی از مشارکتهای ضعیف و سطحی قبلی (به اموری خارج از واقعیت‌ها دلچسبی می‌یابند، اما با پروسه منطقی و معقول مشارکت می‌توان این انتظارات را کانالیزه نموده و همچنین به دلیل کسب آگاهیهای فردی در فرایند طراحی، رضایت متدی بالایی را ایجاد نمود) یوسف زمانی، (۱۶۸۰:۱۳۸۹).

ج: شرح درس «اصول طراحی معماری مشارکتی»

- تعداد واحد ۲

نوع درس نظری، علمی (۳۴ و ۱۷ ساعت)

- پیش نیاز: مبانی نظری معماری - مقدمات طراحی معماری ۱ و ۲ - روش تحقیق - طراحی معماری ۱ و ۲

هدف درس:

- حساس شدن دانشجویان نسبت به مقوله مشارکت حقیقی و باز خوردهای آن در پدیدههای اجتماعی (از جمله طراحی معماری).

- توجه به ضرورت نقش مشارکت بهره بردار در شکل گیری طراحی معماری و دلایل گنجاندن درس و رابطه آن با سایر مباحث آموزشی دوره کارشناسی.

- درک حساسیت عوامل مؤثر در پدیده مشارکت در طراحی معماری (افراد- نوع کاربری- مقاطع زمانی و مکانی و...).

موضوع درس:

نیل به اهداف درس از راه معطوف داشتن توجه دانشجویان به مشارکت و محاسن آن (روابط اجتماعی - سرمایه اجتماعی و...) و سایر عناصری که در ترویج و اعتقاد به مشارکت و همچنین عقاید انسانی و دینی، حقوقات بهره بردار، جلوگیری از هدر رفتن سرمایه‌های اقتصادی و بهره‌وری کالبدی صورت پذیرفته و همواره می‌بایست به مقوله طراحی معماری اشاراتی داشته و مصادیق آن (چه در معماری سنتی و چه در معماری معاصر) را مورد توجه قرار داد. در این منظر، معماری به عنوان یک عمل انسانی برآیند نیروهای متعددی است که از سوی ابعاد روحانی، جسمانی، فردی، اجتماعی، اقلیمی، و محیطی انسان وارد و در شکل گیری آن نقش تعیین کننده دارند، لذا عناوین زیر می‌تواند موضوع درس را شکل دهند. در این راستا می‌توان از تفاسیر اهداف تجربی و نظری بهره جسته و تکنیکهای چند مرحله‌ای ارائه شده را نیز به عنوان نمونه‌ای از روابط تاثیر و تاتر عناصر بیان نمود.

- مشارکت، انواع، تفاسیر و زیر ساختهای موجود فردی، اجتماعی و سیاسی دخیل در آن.

- مقایسه میان انواع مشارکت در جهت تشخیص و ترویج مشارکت واقعی واجتباب از شیوه‌های کاذب، تحمیلی و آمرانه.

- آموزش نحوه مشارکت گیری، نیاز سنجی و ارتباط گیری با روشهای گوناگون مصاحبه، گفتگو، پرسش نامه.

- بررسی مصادیق معماری تولید شده با رویکرد مشارکتی (سنتی، معاصر، داخلی، خارجی) و روند حاکم بر تولید هر کدام.

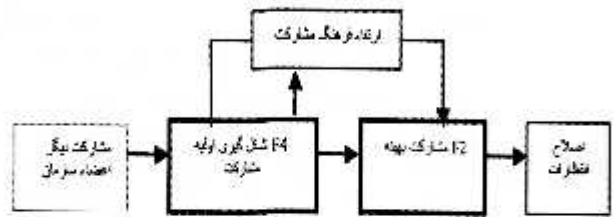
- بررسی نتایج حاصل از رویکرد مشارکتی معماری در سلامت روانی و جسمی بهره بردار.

- دلایل توجه به اهمیت مقوله مشارکت بهره بردار در فرایند طراحی معماری (حقوقی، انسانی، حرفه‌ای، اقتصادی، محیطی و اقلیمی).

غایت پرورشی ۴

تکنیک‌های روابط F۴ تا اصلاح انتظارات

*****

غایت پرورشی ۵

تکنیک‌های رابطه میان مشارکت دیگر اعضا، سازمان تا اصلاح انتظارات

ب- تفسیر هدفهای تجربی و نظری چارچوب مفهومی مدل سیلابسهای برگرفته از عوامل (اصلی و نظری) مدل می‌یابند و جهت کاربردی شدن می‌بایست تفسیر گردند.

تفسیر اهداف (سیلابسهای) تجربی:

F۱- (مراحل اجرایی مشارکت): زنجیره اتصال کلیه عوامل و مراحل را می‌توان در این مقوله مستتر یافت که پایداری سازمان مشارکت بسته به این موضوع می‌باشد چرا که سایر عوامل تا حدی بصورت منفرد و منفک از دیگری قابل تعریف می‌باشد اما این عامل با وابستگی به چندمان صحیح سایرین، هویت می‌یابد.

F۲- (مشارکت بهینه): تأمین کلیه توقعات و انتظارات حد اعلا فرایند طراحی مشارکتی بوده که ماحصل نقش کلیه عوامل پیش نیاز، (مراحل اجرایی مشارکت- شکل گیری اولیه مشارکت- نقش پذیری مشارکت کنندگان) است و در این صورت، ضمن حفظ جایگاه واقعی طراح و بهره بردار، روند منطقی، ساز و کار مناسب و رو به رشد تحقق می‌یابد و در صورت نیل به این نوع مشارکت، ضمن اینکه بیشترین نیازهای بهره بردار مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، انتظارات آنان نیز متعادل می‌گردد.

F۳- (نقش مشارکت کنندگان): یکی از عوامل مهم و اساسی که می‌تواند زمینه ساز مشارکت بهینه باشد این است که طراح، بهره بردار و سایر عوامل دست اندر کار در فرایند طراحی مشارکتی با حفظ جایگاه خود و احترام به نقش و اثر گذاری دیگران، حقوقات قانونی طرفین را مد نظر داشته باشند. ترسیم واقعی این راهکار تا حد زیادی بر عهده طراح (بعنوان مدیر پروژه) می‌باشد.

F۴- (شکل گیری اولیه مشارکت): از ارکان مهمی که می‌تواند سایر مراحل مشارکت، همچون نقش پذیری منطقی قطعیها و مراحل و روند مشارکت را با نقطه اثرات قوی و منطقی، در فرایند تولید طرح مشارکتی مؤثر نماید چرا که با شروع منطقی و صحیح، فرایند و نتیجه آن قطعاً منطقی خواهد شد و چه بسا این مرحله نیازمند تفکر و تعمق زیادی در بلو شروع بوده و متکی به مدیریت اقتضایی و در خور می‌باشد.

تفسیر اهداف (سیلابسهای) نظری:

- تحصیلات بهره‌بردار: از عوامل نظری مهمی است که به دلیل ماهیت آن می‌بایست قطعاً وسیله‌ای برای پیشبرد فرایند منطقی مشارکت باشد و این اثر نیز در اکثر عوامل تجربی مشاهده گشته، منتهی اثر منفی که بر عامل تجربی نقش مشارکت کنندگان (F۳) دارد قابل تامل می‌باشد و این بدان معنی است که اگر مدیریت مشارکت (طراح) نقش خود را به خوبی ایفا ننماید در اثر قدرت این عامل، نقش و جایگاه طراح و بهره بردار دگرگون و جایجا خواهد شد.

- مشارکت دیگر اعضا سازمان: تشکیلات بهره بردار می‌تواند متناسب با نوع پروژه طیفهای مختلفی را در بر گیرد. در یک فضای مسکونی این اعضا مشتمل بر افراد خانواده بوده و کارفرمای یک پروژه دولتی، مجموعه‌ای از تصمیم گیرندگان شامل مدیران کلان و مدیران جزئی باشد و علاوه بر آن در برخی حوزه‌ها، پرسنل میانی و پایینی نیز مؤثر می‌باشند.

- کار گروهی کلاسی با این رویکرد که افرادی در نقش بهره بردار و افرادی نیز در نقش طراح، فرایند مشارکتی طراحی معماری را بصورت آزمایشی تجربه نمایند

پیشنهادهات:

- قرارگیری دانشجویان در یک فرایند طراحی معماری مشارکت واقعی در یکی از دقایق طراحی معماری و یا شرکت‌های مشاوره و ارائه گزارش حول محورهای پنج گانه زیر لازم می‌باشد.

- تهیه چک لیست‌های عوامل موثر در ارتقاء مشارکت (در مراحل شروع، مسیر و خاتمه).

- شناخت میزان تاثیرات فرایند مشارکتی در تثبیت، تغییر و یا اصلاح دیدگاه‌های بهره بردار و طراح و شرح نمونه‌های واقعی.

- بررسی میزان رضایت مندی و سلامت روانی، جسمی بهره برداران در بهره‌گیری از فضاهای تولید شده به شیوه مشارکتی.

- شناخت شیوه‌های عملی و متداول ارتباط‌گیری و نیازسنجی و آگاهی دهی. - نحوه دخالت و اثرات دیدگاه‌های توافقی (طراح و بهره بردار) در طرح‌ها و یا احیانا اصلاح برخی دیدگاه‌ها در با ارائه طرح.

توضیح:

از اساتید رشته علوم اجتماعی در جلسات اولیه ترم تحصیلی جهت بررسی و تعریف و تفسیر مشارکت و نحوه ارزیابی مشارکت حقیقی، بسنرها و باز خورد‌ها اجتماعی مشارکت در طراحی معماری، دعوت بعمل آید.

- شناخت عوامل تشویق و ترغیب بهره بردار به مشارکت و نقش مدیریتی طراح. - شناخت بسترهای موجود اجتماعی، فرهنگی مشارکت و باز خوردهای مشارکت طراحی معماری در اجتماع.

- شناخت مراتبی که می‌تواند مشارکت را از مقدمات بنیاتی آن (فرهنگ مشارکتی) تا مدیریت مشارکتی، شهروندی و شهرسازی مشارکتی تا معماری مشارکتی سوق می‌دهد.

- تشریح مقوله و کثرت و وحدت انسانها در راستای توجه به نیازهای انسانی در مقام نوع و نیازهای فردی و سلیقه‌های در مقام انواع.

- توجه به مراتب و مراحل مختلف طرح (آنالیز، سنتز و اجرا) و همچنین عناصر اصلی طراحی (پلان، نما، مبلمان، مصالح) و نقش مشارکت بهره بردار در هر مرحله.

- مقایسه مشارکت در فرایند طراحی با تغییرات در سایر مراحل (ساخت و بهره برداری).

- بررسی دیدگاه‌های جهانی در خصوص نقش و جایگاه طراح و بهره بردار در فرایند طراحی مشارکتی و سایر افراد دخیل در امر ساخت و ساز (سرمایه گذاران، مدیران، تولیدکنندگان و سایر متخصصین امر ساختمان).

- بررسی نحوه توجه به انواع کار فرمایان (فردی، گروهی، مشاعی، دولتی و...) با دیدگاه مدیریت مشارکت جوی طراح.

- توجه به اثرات احتمالی منفی و وقفه‌های جنبه‌ها مانی که ممکن است در یک فرایند مشارکتی طراحی معماری صورت پذیرد.

پی‌نوشت:

- ۱- (جونز ۱۹۷۰): در طراحی سیستم به طور کلی سه بخش آنالیز در طراحی سیستمی به طور کلی سه بخش آنالیز، سنتز و ارزیابی وجود دارد.
- ۲- آنالیز: لیست اتفاقی فاکتورها، دسته‌بندی کردن فاکتورها، منابع اطلاعاتی، تعامل میان فاکتورها، به دست آمدن توافق.
- ۳- سنتز: تفکر خلاقانه، راه حل‌های جزئی، محدودیت‌ها، راه حل‌های مرکب، طرح‌ریزی راه‌حل
- ۴- ارزیابی: روش‌های ارزیابی، ارزیابی برای اجرا، ارزیابی برای ساخت.
- ۵- survey

فهرست منابع:

- الکساندر، کریستوفر، (۲۰۰۱) معماری و راز جاودانگی، (ترجمه مهرداد فیومی) دانشگاه شهید بهشتی، تهران
- رهنورد، فرج اله، (۱۳۸۵) دیدمان مشارکت، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی، تهران: ۱۴۰-۶۰
- سیفیان، کاظم، (۱۳۸۰) مجموعه مصاحبه‌ها (سرگذشت آموزش معماری در ایران)، مجله آبادی، شماره ۱۸: ۳.
- صالح، صدق پور بهرام، (۱۳۸۸) سنتز و اندازه‌گیری (روان‌سنجی)، انتشارات پارسه، تهران.
- طاقی، زهرا، (۱۳۸۰) نگاهی به آموزش معماری در دوران معاصر، کنگره معماری و شهرسازی، وزارت مسکن و شهرسازی: ۲۱۴-۲۱۰.
- عینی فر، علیرضا، (۱۳۸۲) عوامل انسانی محیطی موثر در طراحی مجموعه‌های مسکونی، نشریه هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، شماره ۲۲: ۴۹.
- غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۰) پایان نامه: تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر در مشارکت اجتماعی، دانشگاه علوم اجتماعی، تهران: ۴۵-۱۷.
- فردرو، محسن و اصغر، رضوانی، (۱۳۸۱) دولت، مردم و همگرایی، مجموعه منتخب مقالات، وزارت فرهنگ و ارشاد و اسلامی، تهران.
- لاوسن، برایان، (۱۳۸۴) طراحان چگونه می‌اندیشند: الهام‌زدایی از فرایند طراحی و ترجمه حمید ندیمی، دانشگاه شهید بهشتی تهران: ۱۰۱ تا ۱۵۰.
- لنگ، جان، (۱۳۸۱) آفرینش نظریه معماری (ترجمه علیرضا عینی‌فر) انتشارات دانشگاه تهران، تهران
- مازلو، آبراهام، (۱۳۶۷) انگیزش و شخصیت (ترجمه احمد رضوانی) معاونت فرهنگی استان قدس رضوی، مشهد.
- محمودی، امیرسعید، (۱۳۸۲) چالش آموزش طراحی معماری ایران، و مجله هنرهای زیبا شماره ۱۲، دانشگاه تهران: ۱۸۰.
- ندیمی، حمید، (۱۳۷۵) آموزش معماری دیروز و امروز، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، نشریه موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی شماره ۱۳ و ۱۴: ۳۳.
- یوسف زمانی، مهرداد، (۱۳۸۸) شناسایی عوامل موثر در ارتقای آموزش طراحی مجتمع‌های زیستی، فصل نامه فنا وری آموزش، دانشگاه شهید رجایی، تهران: ۲۵۵.
- یوسف زمانی، مهرداد، (۱۳۸۹) پایان نامه دکتری معماری: بررسی و باز تعریف جایگاه مشارکت در فرایند طراحی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران: ۱۸۰-۱۶۵.
- Broadbent G.,(1973) Design in architecture, London, John Wiley.
- Hersey , P &Blonckiard, K.,(1988) Management of organizational Behaviour: utilizing Human Resources, Engle wood cliffs , Newjersey.
- Jones J.C .,(1970) Design Methods, London, John Wiley & Sons.
- Till J.,(2005) Architecture and Participation , Spon Press, London: 23-42.